

Leestafel Duitsland 2001

Boeken - 6 februari 2002

Voor een onsystematische lezer als ik was dit een moeilijk Duitsland-jaar. Diverse keren heb ik uren in aangename besluiteloosheid doorgebracht in Berlijnse, Münchener en Stuttgarter boekhandels: aangenaam omdat de besluiteloosheid het voorportaal van onverwacht leesgenot kan worden, maar ten slotte ook besluiteloos, omdat 2001 geen opwindend jaar was voor de Leestafel Duitsland.

In de non-fictiesfeer waren er maar weinig baanbrekende boeken te vinden, in de literatuur tekent zich nog maar aarzelend de verinnerlijking van de Duitse eenheid af. Dit jaar geen Ulrich Beck, dit jaar geen bijzondere Von Krockow, geen nieuwe Fest, geen baanbrekende Günter de Bruyn.

De bestsellers in de non-fictiesfeer hebben dit jaar iets Amerikaans: veel televisiecommentatoren die algemeenheden tot wijsheid hebben gebombardeerd, zoals Wolf von Lojewski, Ulrich Wickert en Peter Scholl-Latour. Zelfs Richard von Weizsäcker (*Dreimal Stunde Null*) kan niet verrassen en de vele Bin Laden boeken zijn te mondiaal om de natie Duitsland dichterbij te brengen. De boeiende leestafels schoten dit jaar een beetje tekort bij de beantwoording van de eeuwigdurende kernvraag voor betrokken liefhebbers: waar ligt het epicentrum van de maatschappelijke toestand van de natie? Kortom, een moeilijk jaar dus.

Vandaar dat andere dingen op de zeef zijn blijven liggen. Hermann Kurzke schreef een biografie over Thomas Mann: *Das Leben als Kunstwerk*. In zeshonderd bladzijden wordt ingenieus het verband tussen dagelijks leven en literaire werken van de 'tovenaar' gelegd. Hoewel het boek niet fantastisch geschreven is, biedt deze studie nu eindelijk de gelegenheid om in zekere zin een punt achter Mann te zetten. Vroegere biografieën, dagboeken, hypochondrische notities, ongemakkelijke vader-zoon-relaties, kille Kirchberg-ontboezemingen - op een of andere manier 'onttovert' Kurzke alles tot een ordelijke belevingswereld van een begenadigd schrijver in een ongenadige tijd. Uiteindelijk was het ook maar een man die deeg nodig had om brood te bakken. Derhalve een aangenaam, bevrijdend boek.

Het beste boek van de Duitse leestafel was wat mij betreft Sebastian Haffner, *Geschichte eines Deutschen*. Een tijdje geleden was er een klein dispuut in de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* over de echtheid van dit boek want de zoon heeft

de ongepolijste terugblik van zijn vader - geschreven in Londen aan het begin van de oorlog - postuum aan een uitgever toevertrouwd. Het is een magistraal-alledaags relaas over het leven van een jongeman in een kantelende maatschappij. Iemand die gehecht is aan verantwoordelijkheid en vrijheid, maar verder niet elke dag loopt te tobben over een betere samenleving of over de plaats van het eigen talent temidden van de gebeurtenissen. Deze terloopsheid brengt die wonderbaarlijke jaren op zo'n verbluffende wijze naderbij, dat vele speciale studies erbij verbleken.

Het relaas van de jonge referendaris op de Berlijnse rechtbank en de angstaanjagende dingen die daar zomaar gebeuren, is een voorbeeld van een trefzekere nuchterheid. In februari/maart 1933 stelde de jonge referendaris vast: "Sicher und fertig fühle ich mich nur im Amt, beschirmt von den Paragraphen des Bürgerlichen Gesetzbuchs und der Zivilprozessordnung. Sie standen noch. Auch das Kammergericht stand noch. Sinnentleert wie sein Betrieb im Augenblick scheinen möchte, geändert hat sich noch nichts daran".

Nou ja - een beetje jammer is het wel dat zoveel ver verleden op mijn zeef is blijven liggen, want ik snak naar een treffende analyse van de verlate mars der Groenen door de instituties, naar een analyse van de stroperigheid van de Duitse sociaal-economische en bedrijfscultuur, naar een goed boek over Duitsland en zijn oosterburen met veel details uit het leven van alledag. Op een zeker moment komen zulke boeken ook wel weer in gezaghebbende vorm op de leestafels, want daar kun je wat Duitsland betreft op rekenen. Maar ik heb dus, eerlijk gezegd, mijn hoop gevestigd op 2002.

- Richard von Weizsäcker, Dreimal Stunde Null 1949 - 1969 - 1989, Siedler Verlag 2001. 256 blz, 24 Euro. ISBN 3886807320.
- Hermann Kurzke, Thomas Mann. Das Leben als Kunstwerk. Eine Biographie, Verlag C.H. Beck. 641 blz, 34, 90 Euro. ISBN 3406446612.
- Sebastian Haffner, Geschichte eines Deutschen. Die Erinnerungen 1914-1933, Deutsche-Verlags-Anstalt. 239 blz, 19,90 Euro. ISBN 3421054096.

Ben Knapen is directeur van PCM.

[Biografie Wickert](#)

[Biografie van Mann](#)

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2627/leestafel-duitsland-2001>